

Appeals court of judge on climate criminal proceedings, in connection with the withdrawal protocol from appointment in the appeals against the approval of the approval

Оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження, у зв'язку із відмовою прокурора від обвинувачення в апеляційному порядку стороною обвинувачення

Elena Krainikova

Key words:

prosecutor, refusal of state prosecution, victim, closure of criminal proceedings by court, appeals appeal.

Ключові слова:

прокурор, відмова від державного обвинувачення, потерпілий, закриття кримінального провадження судом, апеляційне оскарження.

Актуальність теми дослідження. Апеляційне провадження є однією з основних форм судового контролю за правосудністю судових актів нижчої судової інстанції, невід'ємними складовими частинами механізму виявлення, виправлення судових помилок та запобігання їм. Дослідженню теми апеляційного оскарження судових рішень присвячено низку праць відомих українських науковців, серед яких: Є.В. Большаков, Я.С. Бондаренко, Н.О. Бородовська, Н.Г. Габлей, С.В. Глущенко, Д.О. Захаров, О.С. Кашка, Н.В. Кіцен, Ю.П. Ковбаса, О.Ю. Костюченко, І.І. Кочубей, В.Я. Мармаш, І.Ю. Мірошников, О.В. Острогляд, О.В. Сапін, В.І. Сліпченко, В.В. Смірнова, В.І. Теремецький, Ю.О. Фідря. Водночас, незважаючи на значний обсяг робіт, присвячених вказаній темі питання щодо апеляційного оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження, у зв'язку із відмовою прокурора від обвинувачення досі залишаються дискусійними.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 8 ст. 129 Конституції України, передбачено, що одним із фундаментальних принципів правосуддя є забезпечення апеляційного оскарження рішення суду, окрім випадків, встановлених законом. Вказане положення знайшло своє відображення та продовження у низці законодавчих актів, прийнятих Верховною Радою України¹.

Так, ст. 14 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» закріплено право учасників судового процесу та інших осіб на апеляційний перегляд справи². Ст. 393 КПК України передбачено право на оскарження судового рішення³.

Згідно з правовою позицією суддів Конституційного Суду України, викладеною в абз. 3 п.п. 3.1 п. 3 мотивувальної частини № 11-рп/2007 від 11.12.2007 р., перегляд судових рішень в апеляційному порядку гарантує відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина⁴:

Дещо інакше закріплено право на оскарження судового рішення у міжнародно-правових актах. Так, відповідно до п. 5 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищестоящою судовою інстанцією згідно із законом⁵.

¹ Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

² Про судоустрій та статус суддів: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.

³ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. / Верховна Рада України. Київ: Міністерство юстиції України, 2012. 398 с.

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі № 11-рп/2007 від 11.12.2007 р. за конституційним зверненням громадянина Касьяненка Б.П. щодо офіційного тлумачення положень п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, ч. 2 ст. 383 Кримінально-процесуального кодексу України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va11p710-07>.

⁵ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

Відповідно до ч. 2 ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод кожен, кого суд визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, має право на перегляд вищою судовою інстанцією винесеного йому вироку або призначеної міри покарання⁶.

Аналіз вказаних норм дає підстави виділити спільну рису характерну як для міжнародного, так і національного законодавства, яка полягає у гарантованому державою праві кожної особи на перегляд вищою судовою інстанцією прийнятого у справі рішення.

Водночас дещо вужчим є закріплення вказаного положення у національному процесуальному праві, в якому регламентовано чіткий перелік рішень, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, та коло суб'єктів, які мають право подати апеляційну скаргу.

Так, відповідно до ч. 9 ст. 284 КПК України встановлено, що ухвала суду про закриття кримінального провадження може бути оскаржена в апеляційному порядку. Ч. 2 ст. 284 КПК України передбачено чіткий перелік підстав, коли кримінальне провадження закривається судом, однією з яких є закриття кримінального провадження судом у випадку, коли прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення. Ст. 393 КПК України регламентовано коло суб'єктів, які мають право на апеляційне оскарження судового рішення. Водночас варто зазначити, що ст. 393 КПК України лише наведено перелік суб'єктів, які мають право подати апеляційну скаргу, без конкретизації, яке саме рішення вони можуть оскаржити, в яких випадках і в якій частині прийнятого рішення⁷.

З огляду на викладене не зрозуміло, хто саме із перелічених у ст. 393 КПК України суб'єктів має право подати апеляційну скаргу на ухвалу суду про закриття кримінального провадження, у зв'язку із відмовою прокурора від обвинувачення.

Розглянемо більш детально, хто із учасників судового розгляду на стороні обвинувачення має право подати апеляційну скаргу на ухвалу суду про закриття кримінального провадження, у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 393 КПК України на стороні обвинувачення апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції мають право подати прокурор, а також потерпілий або його законний представник чи представник – у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції⁷.

Водночас КПК України чітко не регламентує, чи всі вище перелічені суб'єкти наділені правом апеляційного оскарження саме ухвали суду про закриття кримінального провадження, у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення і якщо так, то якою мірою можуть скористатися наданим правом. Щоб дати відповідь на це непросте запитання, слід проаналізувати кожного з названих суб'єктів.

Перш за все, необхідно визначити, чи вправі прокурор оскаржувати ухвалу суду про закриття кримінального провадження, у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення.

Згідно зі ст. 393 КПК України, передбачено, що право на подання апеляційної скарги має прокурор, водночас не конкретизовано, кого варто розуміти під цим поняттям⁷.

Вказану прогалину дещо врегульовано Законом України «Про прокуратуру». Так, у ч. 5 ст. 24 названого Закону закріплено загальне положення щодо оскарження прокурором судового рішення відповідно до якої, право подання апеляційної скарги на судові рішення у кримінальній справі надається прокурору, який брав участь у судовому розгляді, а також незалежно від його участі в розгляді справи прокурору вищого рівня: Генеральному прокурору, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних прокуратур, їх першим заступникам та заступникам, крім випадків, коли йдеться про рішення у кримінальних провадженнях, розслідування в яких здійснювалося Національним антикорупційним бюро України, – у таких випадках відповідне право надається прокурору, який брав участь у судовому розгляді, а також незалежно від його участі в розгляді справи: керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його першому заступнику та заступнику⁸.

⁶ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. / Верховна Рада України. Київ: Міністерство юстиції України, 2012. 398 с.

⁸ Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/print1443624498321154>.

Розглянемо більш детально питання, чи можливе застосування ст. 393 КПК України у випадку, коли прокурор, який підтримував державне обвинувачення у суді, відмовився від пред'явленого особі обвинувачення.

Аналіз положення, закріпленого у ч. 5 ст. 24 Закону України «Про прокуратуру», дає змогу умовно виділити двох суб'єктів, які наділені правом апеляційного оскарження судового рішення: 1) прокурор, який брав участь у судовому розгляді; 2) прокурор вищого рівня⁷.

Відповідно до ч. 1 ст. 340 КПК України передбачено, що коли в результаті судового розгляду прокурор дійде переконання, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується, він після погодження відповідного процесуального документу з вищестоящим прокурором, має відмовитися від підтримання державного обвинувачення і викласти мотиви відмови у своїй постанові, яка долучається до матеріалів кримінального провадження⁷. Таким чином, рішення про відмову від підтримання державного обвинувачення приймається саме прокурором, який бере участь у судовому розгляді кримінального провадження.

З огляду на викладене, оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження, на підставі п. 2 ч. 2 ст. 284 КПК України, прокурором, який брав участь у розгляді справи у суді та дійшов висновку, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується, є недоцільним.

Водночас необхідно передбачити можливість такого оскарження прокурором, який підтримував державне обвинувачення у суді та в подальшому відмовився від нього, у разі порушення судом вимог ст. 340 КПК України щодо наданого потерпілому права підтримувати обвинувачення в суді на випадок відмови прокурора від обвинувачення.

Крім того, право на апеляційне оскарження прийнятого судового рішення, у разі відмови прокурора від обвинувачення, для прокурора, який брав участь у судовому розгляді кримінального провадження, необхідно залишити і на випадок, якщо суд під час прийняття відповідного рішення виходить за межі судового розгляду.

Стосовно оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження, на підставі п. 2 ч. 2 ст. 284 КПК України вищестоящим прокурором, варто зазначити, що таке право має бути чітко регламентованим, задля уникнення випадків формального оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою прокурора від підтримання державного обвинувачення.

Так, наприклад, ухвалою апеляційного суду від 27.03.2017 р. по справі № 648/4056/15-к задоволено апеляційну скаргу заступника прокурора області, скасовано ухвали районного суду області від 07.02.2017 р. про закриття кримінального провадження за обвинуваченням ОСОБА_1, у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК України, у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення, призначити новий судовий розгляд зі стадії підготовчого провадження в суді першої інстанції⁹.

Підставою для внесення апеляційної скарги, стало порушення судом першої інстанції прав потерпілого, а саме судовий розгляд було проведено без потерпілого, внаслідок чого, всупереч ст. 340 КПК України він був позбавлений права підтримувати обвинувачення в суді у разі відмови прокурора від підтримання обвинувачення.

У разі внесення апеляційної скарги вищестоящим прокурором не враховано той факт, що судом першої інстанції досліджувалось питання щодо розгляду кримінального провадження без участі потерпілої особи. У процесі судового розгляду було встановлено, що відповідно до обвинувального акту як потерпілий у цьому кримінальному провадженні був залучений голова сільської ради ОСОБА_4. Однак до початку розгляду кримінального провадження в суді ОСОБА_4 припинив свої повноваження як сільський голова, а тому представляти інтереси громади в суді не має повноважень. Враховуючи те, що прокурором та судом інші особи не залучалися до участі в кримінальному провадженні, в зв'язку з відсутністю у потерпілої ОСОБА_3 близьких родичів, судом було ухвалено рішення про розгляд кримінального провадження без потерпілої особи¹⁰.

⁹ Ухвала апеляційного суду Херсонської області від 27.03.2017 р. по справі № 648/4056/15-к. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va11p710-07>.

¹⁰ Ухвала Білозерського районного суду Херсонської області від 07.02.2017 р. по справі № 648/4056/15-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64540414>.

Відповідно до ч. 7 ст. 55 КПК України, передбачено, що у разі, коли особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою [4].

Водночас прийняте у справі рішення прокурором вищого рівня питання щодо бажання нового сільського голови бути потерпілим у вказаному кримінальному провадженні не досліджувалось, його письмова згода на визнання потерпілим не отримувалась.

Як наслідок, ухвалу суду про закриття кримінального провадження на підставі п. 2 ч. 2 ст. 284 КПК України скасовано, справу скеровано на новий судовий розгляд. Участь у судовому розгляді вказаного кримінального провадження забезпечуються прокурором місцевої прокуратури, яка і приймала рішення про необхідність відмови від підтримання державного обвинувачення у названому провадженні.

Розглянута ситуація є досить абсурдною, адже прокурор, який брав участь у розгляді кримінального провадження судом першої інстанції, дійшовши висновку, що пред'явлене особі обвинувачення у ході судового розгляду не знайшло свого підтвердження, погодивши відповідну постанову про відмову від державного обвинувачення зі своїм безпосереднім керівником змушений всупереч своєму внутрішньому переконанню повторно підтримувати обвинувачення у вказаному провадженні.

Для вирішення вказаної ситуації можна запропонувати кілька варіантів законодавчого врегулювання. Перш за все, доцільно було б доповнити КПК України нормою, яка б закріплювала обов'язок із підтримання державного обвинувачення у суді першої інстанції прокурором прокуратури вищого рівня, на випадок скасування ухвали суду про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення на підставі апеляційної скарги, поданої прокурором вищого рівня.

Крім того, з метою уникнення тяганини під час судового розгляду кримінальних проваджень, у разі подання прокурором апеляційної скарги на ухвалу суду про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення, з підстав порушення прав потерпілого передбачених ст. 340 КПК України, доцільно було б передбачити норму, відповідно до якої, у процесі судового розгляду апеляційної скарги суд встановлював би позицію потерпілого щодо бажання скористатися правом на підтримання обвинувачення в суді самостійно. У разі його відмови підтримувати обвинувачення самостійно або за участю захисника така апеляційна скарга має бути відхилена.

Окрім того, враховуючи, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, варто чітко передбачити випадки, коли вищестоящий прокурор вправі оскаржити ухвалу суду про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою прокурора, який брав участь у судовому розгляді на апеляційне оскарження судового рішення⁸. Серед вказаних підстав доцільно було б передбачити такі:

- порушення прав потерпілого, передбачених ст. 340 КПК України, щодо надання можливості самостійно підтримувати раніше пред'явлене обвинувачення;
- вихід суду за межі судового розгляду під час прийняття судового рішення на підставі відмови прокурора від державного обвинувачення;
- вчинення прокурором, який відмовився від державного обвинувачення у суді чи його безпосереднім керівником кримінального або адміністративного правопорушення, яке вплинуло на об'єктивність прийнятого рішення у вказаному кримінальному провадженні;
- ухвалення судом завідомо неправосудного рішення у вказаному кримінальному провадженні.

Крім того, ст. 393 КПК України передбачено, що потерпілий або його законний представник чи представник вправі оскаржити прийняте судові рішення в апеляційному порядку у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції⁷.

Відповідно до ст. 340 КПК України, передбачено, що у разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді головуючий роз'яснює потерпілому його право підтримувати обвинувачення в суді.

Якщо потерпілий висловив згоду на підтримання обвинувачення в суді, головуючий надає йому час, необхідний для підготовки до судового розгляду. Повторне неприбуття в судове засідання потерпілого, який був викликаний у встановленому цим Кодексом порядку (зокрема, наявне підтвердження отримання

ним повістки про виклик або ознайомлення з її змістом в інший спосіб), без поважних причин або без повідомлення про причини неприбуття після настання обставин, передбачених у ч. 2-3 ст. 340 КПК України, прирівнюється до його відмови від обвинувачення і має наслідком закриття кримінального провадження за відповідним обвинуваченням⁷.

Аналіз вказаних норм дає підстави зробити висновок про те, що потерпілий, його законний представник чи представник вправі оскаржити ухвалу суду про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення, лише у разі порушення судом права потерпілого підтримувати самостійно раніше пред'явлене обвинувачення. Крім того, доцільно було б передбачити право потерпілого на апеляційне оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення, на випадок, коли повторне неприбуття потерпілого у судові засідання без повідомлення про причини його неприбуття судом розцінено як відмову потерпілого від обвинувачення. Водночас таке право має надаватися лише у разі доведення потерпілим поважності причин неприбуття до судового засідання та неможливості повідомити суд про причини такої неявки.

Висновок. Із викладеного можна зробити висновок, що чинним законодавством досить поверхово врегульоване питання апеляційного оскарження ухвали суду про закриття кримінального обвинувачення у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення. Незважаючи на те, що чинний КПК України закріплює можливість апеляційного оскарження вищезазваної ухвали, коло суб'єктів, які наділені вказаним правом, і підстави внесення ними апеляційної скарги на ухвалу суду про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення залишаються невизначеними. З огляду на викладене, необхідно внести зміни до КПК України та чітко передбачити суб'єктів, які мають право на апеляційне оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення, а також вказати, в яких випадках та за яких підстав вони можуть реалізувати вказане право.

Анотація

У статті на основі теоретичного та практичного аналізу визначено коло суб'єктів на стороні обвинувачення, які мають право на оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження, у зв'язку із відмовою прокурора від обвинувачення. На основі проведеного дослідження встановлено, з яких підстав у кожного з них настає право на оскарження вищезазваної ухвали, та розкрито організаційно-правовий механізм реалізації наданого права. Крім того, у статті визначено прогалини законодавчого регулювання механізму оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження, у зв'язку з відмовою прокурора від обвинувачення, запропоновано шляхи їх вирішення.

Summary

In the article, on the basis of theoretical and practical analysis, a circle of subjects on the charge side who have the right to appeal a court order to close a criminal proceeding in connection with the prosecutor's refusal to prosecute has been identified. On the basis of the research, it was established on what basis each of them has the right to appeal the above-mentioned decision and the organizational and legal mechanism of realization of the granted right is disclosed. In addition, the article outlines the gaps in the legislative regulation of the mechanism for appealing a court order to close criminal proceedings, in connection with the prosecutor's refusal to prosecute, and suggests ways to resolve them.

Використана література:

1. Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. / Верховна Рада України. Київ: Міністерство юстиції України, 2012. 398 с.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі № 11-рп/2007 від 11.12.2007 р. за конституційним зверненням громадянина Касьяненка Б. П. щодо офіційного тлумачення положень п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, ч. 2 ст. 383 Кримінально-процесуального кодексу України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va11p710-07>.
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. / Верховна Рада України. Київ: Міністерство юстиції України, 2012. 398 с.
8. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/print1443624498321154>.
9. Ухвала апеляційного суду Херсонської області від 27.03.2017 по справі №648/4056/15-к. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va11p710-07>.
10. Ухвала Білозерського районного суду Херсонської області від 07.02.2017 по справі №648/4056/15-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64540414>.

Elena Krainikova,

*post-graduate student of the department of branch law of Kherson state
University of Kherson, Ukraine
prosecutor of Kherson prosecutor's office, Kherson region
lawyer of the 2nd class*